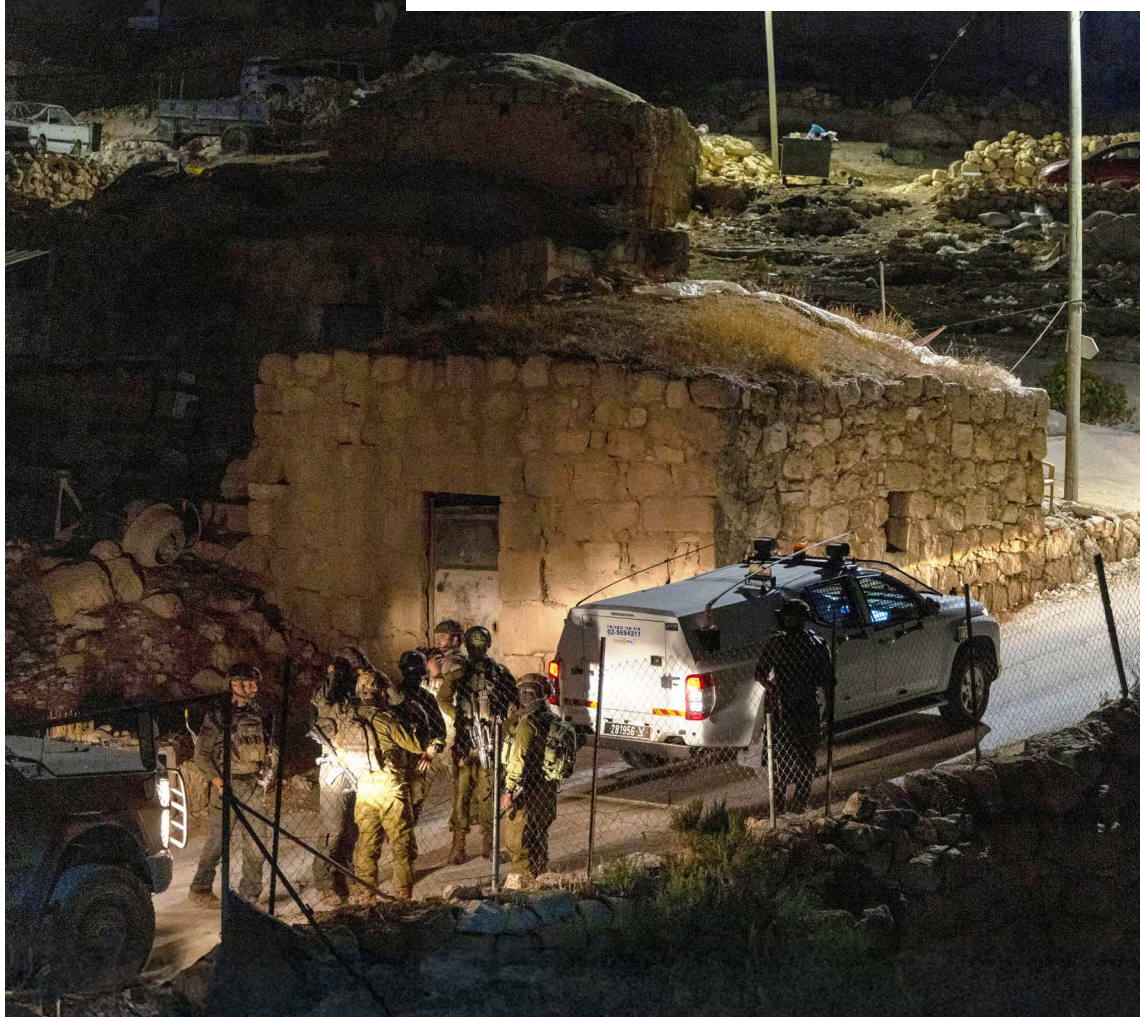

שוד במדים

ביזת כסף ורכוש של פלסטינים בידי חיילים
ושוטרים ישראלים בגדה המערבית

אוגוסט 2025

שוד במדים

ביזת כסף ורכוש של פלסטינים בידי חיילים
ושוטרים ישראלים בגדה המערבית

אוגוסט 2025

מחקר וכתביבה: דן ואן

עריכה: יונתן קנוניץ, זיו שטהל

ייעוץ משפטי: עו"ד מיכאל ספרד, עו"ד רוני פלי

עריכת לשון: נועה כהן

עיצוב גרפי: סטודיו יהודה דרי

מתנדבי יש דין: ד"ר יהודית אלקנה, מיה ביילי, אסנת בן שחר, חנה בר"ג, עו"ד ד"ר אסנת ברתור, חנה גוטליב, רוני גלבוע, תמי גרוס, דינה הכט, יורם זאבי, רחלה חיות, שרה טולידאנו, דניאל כהן, בנצי לאור, שרה מארליס, אריה מגל, אדי סער, דליה עמית, ניבה ענבר, נאוה פולק, נעמה פטנקין, אמיר פיינסקי, טליה פקר בריו, רותי קדר, עדנה קלדור, ד"ר יואל קלמס, עידית שלזינגר, אילנה מקי שפירא, ד"ר צביה שפירא.

צוות מקצועי: יודית אבידור, דן ואן, יהב ארז, עו"ד שלומי זכריה, רימא חוואש, דניה כהן, נועה כהן, שירה ליבנה, עו"ד מיכאל ספרד, פראס עלמי, עו"ד רוני פלי, עו"ד ליאור צור, מוניר קאדוס, תמרי קדמן, עו"ד פאדיה קואסמי, יונתן קנוניץ, עו"ד ג'ומאן שדאד, זיו שטהל.

פעילות יש דין בשנת 2025 נתמכה על ידי:

AECID (Spanish Development Corporation), ACPP, CAFOD- The Catholic Agency for Overseas Development, The European Union, The Foundation for Middle East Peace (FMEP), MAJALAT II, Misereor (German Catholic Bishops' Organisation), The Norwegian Refugee Council (NRC), The New Israel Fund (NIF), Pro Victimis, The Royal Norwegian Embassy, The Rockefeller Brothers Fund (RBF), and the United Nations Development Programme (UNDP).

בשער: חיילים במהלך פלישה לילית, הגדה המערבית, אוגוסט 2024. צילום: עומרי ערן ורדי, אקטיבסטיס.
למצולמים אין קשר לנכתב בדוח.

יש דין הוא ארגון שעיקר מימונו הוא ממשיות מדיניות זרות. רשימת התורמים לנו מפורטת באתר רשם העמותות ובאתר האינטרנט שלנו. יש דין גאה להיות ממומן על ידי מדינות שסבורות כמונו, שהכיבוש הוא לא עניין פנים-ישראלי ותורמות לקידום זכויות אדם.

מבוא

על רקע ההרג וההרס הבלתי נתפסים שישראל מחוללת ברצועת עזה, אנשי כוחות ביטחון ומתנחלים ישראלים הפכו את מציאות החיים לבלתי נסבלת עבור פלסטינים גם בגדה המערבית. מאז אוקטובר 2023, הצבא ניתק יישובים פלסטיניים מכבישים ראשיים ומגישה לאדמותיהם החקלאיות, בעוד שמתנחלים, בגיבוי חיילים, גירשו בכפייה עשרות קהילות פלסטיניות מבתיהן¹. במקביל, תושבי הגדה המערבית סובלים באופן יום-יומי מפלישות של הצבא לבתים ומעיכוב במחסומים, המהווים חלק בלתי נפרד משגרת הכיבוש והשליטה הישראלית על האוכלוסייה הפלסטינית.

במהלך 20 החודשים האחרונים, תחקירני יש דין קיבלו עשרות פניות מצד פלסטינים תושבי הגדה המערבית, שדיווחו כי חיילים או שוטרים ישראלים גנבו מהם כסף מזומן ורכוש יקר ערך בעת פלישות צבאיות לבתים או חיפוש במחסומים. עד ראשית יולי 2025, הארגון סייע בהגשת תלונות בעקבות 23 מקרים שאירעו בתקופה זו והעלו חשד לביזה. פניות אלו עודן מצויות בשלבי בדיקה שונים בידי הפרקליטות הצבאית או המשטרה הצבאית החוקרת (מצ"ח).

"שוד במדים" עוסק בפשע הביזה המבוצע בגדה המערבית. ביזה היא גניבה של רכוש בידי בעלי סמכות לצורך שימוש אישי שלהם. פשע הביזה מתרחש כאשר חיילים או שוטרים ישראלים גונבים רכוש יקר ערך או כסף מזומן ומעבירים אותו לרשותם הפרטית, תוך ניצול הכוח והסמכות שבדיהם. הביזה היא פשע מלחמה - פעולה אלימה ושרירותית, המתרחשת ללא כל תיעוד, אישור או הצדקה ביטחונית, ובניגוד להוראות הצבא עצמו ולמחויבויות של מדינת ישראל במסגרת הדין הבין-לאומי².

יש לציין כי ביזה כפשע מלחמה מתקיימת לצד השימוש של ישראל בפרקטיקות ממוסדות של הפקעת אדמות ונכסים של פלסטינים באמצעות חוקים ותקנות; חלקן מהוות גם הן פשעי מלחמה והפרות של הוראות המשפט הבין-לאומי³. בנוסף, הדין הישראלי ופקודות הצבא מתירים לחיילים ולשוטרים להחרים רכוש וכסף מזומן של פלסטינים בטענות ביטחוניות שונות, גם ללא חקירה או הליך שיפוטי. הפקעת אדמות והחרמת רכוש באופן רשמי וחוקי לכאורה מעוררים כשלעצמם שאלות קשות וראויות לבחינה ולביקורת, אולם דוח זה עוסק כאמור בפשע הביזה שהינו תופעה שונה, גם אם קרובה.

פלישות לבתי פלסטינים וחיפושים במחסומים מתבצעים באמתלות חוקיות לכאורה, הנסמכות על צרכים ביטחוניים שמדינת ישראל מגדירה. בפועל, פעולות אלו של שליטה צבאית אלימה, החודרת אל תוך המרחב הפרטי של פלסטינים, הן שמייצרות את המסגרת שמאפשרת ניצול לרעה של כוח וביצוע מעשי ביזה. מן העדויות שהגיעו לידי יש דין עולה דפוס חוזר: במהלך פלישות לילות לבתים או אגב חיפוש במחסומים, לעיתים תוך הפעלת אלימות קשה ואיומים, אנשי כוחות הביטחון הישראליים לוקחים איתם סכומי כסף, לעיתים גדולים, תכשיטים ורכוש יקר ערך מבלי להותיר כל

1 יש דין, **משפחה בסגר – הגבלות התנועה שמטילה ישראל על פלסטינים בגדה המערבית מאז אוקטובר 2023: המקרה של משפחת אבו עוואד** (נובמבר 2024); יש דין, **קהילות עקורות, אנשים נשכחים: העברה בכפייה של פלסטינים בגדה המערבית על ידי ישראל** (מרץ 2025).

2 **אמנת ז'נבה הרביעית** (1949), סעיף 33.

3 יש דין, **מסלול הנישול – המקרה של המאחז עדי-עד** (פברואר 2013); יש דין, **בית המשפט העליון בשיירות העליונות היהודית – הכשרת המאחז הלא חוקי מצפה כרמים** (דצמבר 2022).

אסמכתה חוקית או תיעוד רשמי המצדיקים את נטילת הרכוש. לא אחת, הפונים ליש דין דיווחו כי באותו לילה חיילים פלשו גם לבתי שכניהם וגם מהם לקחו רכוש או כסף מזומן באופן זהה.

תופעת הביזה קיימת זה שנים רבות ומתועדת על ידי יש דין לאורך שני עשורים, אך בתקופה האחרונה חלה הסלמה ונרמול של התופעה, בעיקר על רקע ההשתלטות הצבאית הישראלית על רצועת עזה. ריבוי המקרים שהגיעו לידיעת יש דין והמכנה המשותף ביניהם מעידים על אפשרות כי הנרמול של מעשים כאלה ברצועת עזה מאז אוקטובר 2023 התרחב אל הגדה המערבית, בדומה לפרקטיקות נוספות שהועתקו מרצועת עזה אל הגדה המערבית בתקופה האחרונה.⁴

דוח זה מציג עדויות ממקור ראשון ביחס לחמישה מקרים שמעלים חשד לגניבת רכוש בידי אנשי כוחות ביטחון ישראלים בין השנים 2022 ל-2024. הדוח מבקש לספק הצצה למציאות חייהם של פלסטינים רבים שבתם, רכושם הפרטי וזכויותיהם מופקרים לפגיעה של כוחות הביטחון הישראליים. על מנת שלא לפגוע בהליך המשפטי, המקרים שנבחרו לפרסום אינם נמצאים במסגרת של הליך משפטי פעיל. חשוב לציין כי במקרים רבים נפגעי העבירה ויתרו על זכותם להגיש תלונה, מתוך חוסר אמון במערכת אכיפת החוק הצבאית וביכולת שלה להעניק להם צדק, או מתוך חשש שתלונה תוביל לפגיעה נוספת בהם.

שגרת ביזה

מאז 1967 ישראל שולטת בגדה המערבית באמצעות משטר כיבוש צבאי, השואב את סמכותו מהוראות המשפט הבין-לאומי. ישראל מחויבת להגן על זכויותיהם של הפלסטינים הנמצאים תחת כיבוש, המוגדרים כאזרחים מוגנים.⁵ בפועל, ישראל מפרה באופן שיטתי את חובותיה ככוח כובש, ופוגעת פגיעה חמורה ומתמשכת בזכויותיהם הבסיסיות של הפלסטינים החיים תחת שלטונה.

אף שכיבוש אמור להיות מצב זמני, זה העשור השישי שבו ישראל פועלת במטרה לקבע את שליטתה בגדה המערבית באמצעות מדיניות של שינוי דמוגרפי, סיפוח הגדה לישראל והפרדה משפטית ופיזית בין פלסטינים למתנחלים. תופעת הביזה, כפי שמתועדת בדוח זה, מתקיימת במסגרת משטר של שליטה אלימה ומפלה כלפי האוכלוסייה הפלסטינית חסרת ההגנה, אשר נושא מאפיינים מובהקים של קולוניאליזם ואפרטהייד המנוגדים להוראות המשפט הבין-לאומי.⁶

על פי הוראות המשפט הבין-לאומי, ביזה מהווה פשע מלחמה. האיסור על ביזה מעוגן בין היתר באמנת האג, באמנת ז'נבה ובאמנת רומא של בית הדין הפלילי הבין-לאומי, והוא חל בכל עימות מזוין, לרבות מצב של כיבוש.⁷ יש לציין כי דוקטרינת האחריות הפיקודית, המעוגנת במשפט הבינלאומי, קובעת כי מפקדים נושאים באחריות פלילית לפשעי מלחמה שביצעו פקודיהם, לרבות עבירות ביזה, אם לא פעלו למנוע את ביצוען או להבטיח חקירה אפקטיבית שלהן בדיעבד.⁸ אף שעקרון זה מוכר היטב בדין הבינלאומי, הדין הפלילי הישראלי אינו מכיר באחריות פיקודית ובאפשרות להעמיד לדין מפקד בשל פשעי מלחמה שביצעו חייליו.

בצבא הישראלי, פקודת המטכ"ל שמסדירה תפיסת רכוש בשטח כבוש אוסרת על חיילים ועל כוחות משטרה הפועלים תחת פיקוד הצבא, לבזוז רכוש פרטי. חוק השיפוט הצבאי אמנם אינו מגדיר עבירה זו כפשע מלחמה, אך הוא קובע ענישה מחמירה של עשר שנות מאסר ל"חייל שבז ביזה, או שפרץ לבית או למקום אחר כדי לבזוז ביזה".⁹ גם הנחיות התביעה הצבאית הראשית קובעות כי עבירת הביזה חמורה במיוחד, אם כי ראוי לציין כי על פי הנחיות אלו חומרת העבירה איננה נובעת מהפגיעה הקשה בזכויותיהם של נפגעי העבירה, אלא בשל הפגיעה ב"טוהר המידות, שהוא 'אחד תאום' של עקרון טוהר הנשק".¹⁰

למרות העמדה הרשמית המחמירה של הצבא כלפי עבירות ביזה ועל אף האיסור המוחלט על כך בדין הבין-לאומי, זוהי תופעה מושרשת היטב, המלווה את הפעילות הצבאית הישראלית מראשיתה.¹¹ ב-20 השנים האחרונות אסף ארגון יש דין שורה ארוכה של עדויות של פלסטינים תושבי הגדה המערבית המתארות מעשי ביזה של חיילים ושוטרים ישראלים. במקביל, ארגון שוברים שתיקה

5 אמנת ז'נבה הרביעית (1949), סעיפים 27-33, 53.

6 להרחבה: יש דין, המעמד המשפטי של הכיבוש הישראלי: חוות דעת משפטית (יוני 2023).

7 אמנת האג בדבר דיני המלחמה (1907), סעיף 47 לתקנות הנלוות; אמנת ז'נבה הרביעית (1949), סעיף 33; חוקת בית הדין הפלילי הבין-לאומי (1998), סעיף 8.

8 אמנת ז'נבה הרביעית (1949), סעיפים 86-87.

9 יש דין, לאקונה – פשעי מלחמה בדין הישראלי ובפסיקת בתי הדין הצבאיים (יולי 2013); פקודות מטכ"ל, תפיסת רכוש האזרחי בשטח כיבוש 50.0303 (15 ליוני 1977); חוק השיפוט הצבאי (תשס"ו), סעיף 74.

10 הנחיות התביעה הצבאית הראשית (עדכון אחרון: יוני 2023), סעיף 21 להנחיה מס' 2.08.

11 אדם רז, ביזה הרכוש הערבי במלחמת העצמאות, הוצאת כרמל, 2020.

פרסם עדויות רבות של חיילים ישראלים שהיו עדים למעשי ביזה של חבריהם, המהוות תמונת מראה לעדויות הפלסטינים.¹²

כאמור, עם המתקפה הישראלית חסרת התקדים על רצועת עזה, היחס הפושע כלפי רכושם של פלסטינים, הכולל מעשי ביזה, הפך גלוי יותר ואף עבר תהליך של נרמול בקרב אנשי כוחות הביטחון והחברה הישראלית. חיילים רבים תיעדו עצמם בוזזים רכוש פרטי בבתים של אזרחים פלסטינים תושבי רצועת עזה, והתגאו בכך בפרסומים ברשתות החברתיות. חלק מהרכוש שנבזז אף הוצע למכירה באתרי מסחר באינטרנט. ככל הידוע ליש דין, נכון למועד כתיבת שורות אלו אף אחד מחיילים אלו לא הועמד לדין.¹³

דפוס זה של נרמול מעשי ביזה, זלזול ופגיעה ברכוש פרטי של פלסטינים אינו מוגבל לרצועת עזה בלבד, והוא מתקיים גם בגדה המערבית. במספר מקרים חיילים ישראלים תיעדו את עצמם פוגעים ברכוש ששייך לפלסטינים בגדה המערבית. כך למשל, בדצמבר 2023 פורסם סרטון שצילמו והפיצו חיילים, ובו הם יושבים בתוך בית במחנה הפליטים ג'נין, מעשנים נרגילה, צוחקים ואוכלים, בעוד אזרחים פלסטינים כפותים ומכוסים עיניים יושבים על הריצפה לצידם.¹⁴ הסרטון צולם בביתו של עורך דין פלסטיני תושב המחנה, שפנה ליש דין וסיפר כי החיילים פלשו לביתו, השחיתו ציוד ורכוש, השתמשו בציוד ובמצרכים השייכים לו, ולבסוף לקחו עמם משקפי שמש בשווי כ-400 שקל ומצלמות אבטחה. יש דין סייע לו בהגשת תלונה לפרקליטות הצבאית, אך זו החליטה שלא לפתוח בחקירת מצ"ח, ומסרה כי העבירה את העניין לטיפול פיקודי בלבד.¹⁵

על ההיקף והנרמול של תופעת הביזה בידי חיילים ניתן ללמוד גם משאלות הנוגעות לביזה רכוש פלסטיני שהפנו חיילים דתיים לרבנים שאיתם הם מתייעצים בשאלות הלכתיות. במענה לשאלות אלה חלק מהרבנים ציינו כי "נטילת רכוש" אסורה הן לפי החוק הצבאי והן לפי ההלכה היהודית. לעומתם, אחרים סברו כי במצבים מסוימים לקיחת רכוש מפלסטינים מותרת מבחינה הלכתית ואף רצויה - **"כל מה שלקחו החיילים, ישאירו בכיסם לעצמם, ותבוא עליהם ברכת טוב"**.¹⁶

שגרת ביזה מתקיימת בגדה המערבית שנים ארוכות, אולם מריבוי העדויות שהתקבלו בידי יש דין עולה החשד כי נרמול היחס הפושע של חיילים ישראלים כלפי רכושם וזכויותיהם של פלסטינים, כפי שבא לידי ביטוי באופן קיצוני ברצועת עזה, חילחל בשנתיים האחרונות, כמעט באופן בלתי נמנע, גם אל הגדה המערבית.

12 אתר שוברים שתיקה: [כולם יצאו מפוצצים במשחקי מחשב ופלאפונים: הצנחנים כיסו את כל בית-לחם: "שלום, אנחנו צריכים את הבית שלכם, אדיוס"](#).

13 יגיל לוי, "הביזה בעזה היא חלק מהנקמה", **הארץ**, 20.2.2024; אורן זיו, "כולם לוקחים, המפקדים יודעים", חיילים מעידים על הביזה בעזה", **שיחה מקומית**, 20.2.2024; אילי פארי, "מתחת לרדאר, במעמקי הרשת, לוחמים מוכרים רכוש שבזזו מעזה ומלבנון", **המקום הכי חם בגיהנום**, 4.3.2025.

14 אלישע בן קמון, "תיעוד: חיילים צוחקים עם נרגילה בג'נין, מול עצורים כפותים ומכוסים עיניים", **ynet**, 17.12.2023.

15 הפרקליטות הצבאית ליש דין, הודעה על אי פתיחה בחקירה, 7.8.2024.

16 ראו: אתר יוטיוב, **שו"ת מלחמה, יום עיון לחיילים, רה"ר יצחק שילת**, 5.12.2023; אתר עץ החיים - ממעיינותיו של הרב דב קוק שליט"א, **חיילים שמצאו כסף וזהב בעזה, ולקחו לעצמם, האם צריכים להחזיר?!**, 22.5.2024.

"לא קיבלתי שום מסמך שמאשר כי נלקח ממני כסף מזומן"

מ' הוא בעל מוסך, המתגורר בתרקומיאי יחד עם אשתו וששת ילדיו. ב-19 בנובמבר 2024, בסביבות השעה 23:45, דפיקות חזקות העירו אותו משנתו. הוא קם לברר במה מדובר וראה כשמונה חיילים וחיילות, חלקם רעולי פנים, בכניסה לביתו. החיילים פרצו את דלת הבית ונכנסו פנימה. אחד החיילים, שהזדהה בשם ענאן, פנה אליו בערבית ושאל "איפה הנשק?", מ' ענה שאין לו נשק. החיילים העירו את אשתו וילדיו, וסגרו את המשפחה בחדר אחד. הם דרשו מהם למסור להם את תעודות הזהות יחד עם מכשירי הטלפון שלהם. "אחרי שמסרנו את הטלפונים", סיפר מ' לתחקירנית יש דין, "הם איימו עלינו שאם ימצאו עוד טלפון תוך כדי החיפוש הם ישברו אותו". החיילים צילמו אותו ואת אשתו והחלו לערוך חיפוש בביתם. מ' העיד כי היה בלחץ גדול מהחיילים החמושים.

החייל דובר הערבית דרש ממ' להתלוות אליו לחדר אחר ושם שאל אם יש כסף וזהב בבית. מ' חשב ש"הכוונה בשאלה היא שאחזיק את הכסף והזהב אצלי שלא ייגנב", והוביל את החייל לאגרטל שנמצא בסלון הבית, שם שמר 11,000 שקל במזומן, הכנסות של העסק שבבעלותו. הוא ניגש לשולחן שעליו עמד האגרטל וביקש לקחת אותו, אולם החייל חטף ממנו את האגרטל.

החיילים דרשו ממ' לפתוח את הדלת שהובילה לגג הבית, אך לפני שהספיק לעשות זאת, אחד החיילים סטר לו. לדבריו, הם שאלו אותו שוב איפה הוא מסתיר נשק, "עניתי להם שהם כבר חיפשו בכל הבית ולא מצאו נשק כי אין". בשלב זה הבין מ' כי עליו להחביא את הארנק שלו. "בכיס המכנסיים היה לי ארנק ובו היו 3,800 שקל, בזמן שהחיילים היו עסוקים בחיפוש זרקתי את הארנק על הרצפה, ודחפתי אותו ברגל אל מתחת לספה". אולם, החיילים מצאו את הארנק. בתום החיפוש, אחד החיילים אמר למ' כי השאירו את כל הדברים שלו על השולחן בסלון. כאשר החיילים עזבו, מ' גילה כי שברו את האגרטל והכסף נעלם, "חיפשתי גם בארנק וגם ממנו נגנב הכסף". בתעודת הזהות של הבן של מ' היו 1,000 שקל נוספים, שאותם "החייל שבדק את התעודה לא לקח, ייתכן כי ראה שאנחנו צפינו בו".

החיילים לא השאירו אחריהם אסמכתה כלשהי כפי שהם מחויבים על פי דין כאשר מתבצעת פעולת החרמה של רכוש בידי הצבא. "לא קיבלתי שום מסמך שמאשר כי נלקח ממני כסף מזומן ואת הסכום שנלקח", תיאר מ', והוסיף כי החיילים השאירו את הבית "הפוך לגמרי, הכל מחוץ לארונות, אפילו צעצועי הילדים. בגדים, נעליים, כלי מיטה, הכל מפוזר". לדבריו "באותו יום הם [החיילים] נכנסו לכמה בתים ומכולם גנבו כסף". מ' החליט שלא להגיש תלונה, כיוון שאינו מאמין שתלונה יכולה לעזור.¹⁷

תחקירנית יש דין גבתה עדות גם מט' שכנו של מ', שאף לביתו פלשו חיילים באותו הלילה. מהעדות עולה דפוס כמעט זהה: כעשרים חיילים, חלקם רעולי פנים, בהם חייל אחד דובר ערבית בשם ענאן, פשטו על הבית באמצע הלילה וערכו חיפוש תוך שימוש בקללות ואיומים. בתום החיפוש ט' גילה כי החיילים לקחו 5,000 שקל במזומן מחדרו ו-1,350 דולר מהכספת שלו, מבלי שהותירו אסמכתה כלשהי. יש דין הגיש בשמו של ט' תלונה על ביזה, אשר הובילה לפתיחה בחקירת מצ"ח שעודנה נמצאת בטיפול.

בחסות החוק

התחיקה הצבאית מעניקה סמכויות גורפות לאנשי כוחות הביטחון הישראלים לפלוש לבתים של פלסטינים, לעכבם במחסומים ולבצע חיפושים בבתיים ובכליהם ללא צורך בצו חיפוש, ואף ללא חשד קונקרטי מלבד עילות כלליות ועמומות דוגמת "סיכון לשלום הציבור"¹⁸. סמכויות אלו, אשר נעדרות ביקורת שיפוטית, סותרות עקרונות יסוד של שיטות משפט מודרניות המכירות בזכויות אדם בסיסיות.

יש דין ורופאים לזכויות אדם עתרו לבג"ץ בדרישה לשנות את התחיקה הצבאית, כך שחיפוש בבתיים של פלסטינים בגדה המערבית יותנה בקבלת צו שיפוט. בית המשפט העליון דחה את העתירה והותיר את המצב כפי שהיה, והכשיר פלישה של חיילים ושוטרים לבתים של פלסטינים ללא צו. התושבים הפלסטינים נותרו חסרי אונים וללא כל דרך לדעת אם מדובר בפעולה חוקית לכאורה או בקבוצה חמושה הפועלת באלימות לשם ביזה במסווה של חיפוש.¹⁹

כך, בחסות התחיקה הצבאית ובית המשפט העליון, מדי לילה חיילים או שוטרים ישראלים פורצים בכוח לבתים של פלסטינים חפים מפשע, שאינם חשודים בדבר, תוך הפעלת אלימות ואיומים כלפי בני הבית. מדי יום חיילים מעכבים פלסטינים במחסומים, לעתים במשך שעות ארוכות, ועורכים חיפוש בכלי הרכב שלהם ועל גופם. פעולות אלו, שהפכו לחלק בלתי נפרד מאופי השליטה הישראלית על פני פלסטינים בגדה המערבית, מובילות לפגיעה קשה בפרטיות, בביטחון ובשגרת החיים של תושבי הגדה המערבית.

בנובמבר 2020 פרסם יש דין יחד עם שוברים שתיקה ורופאים לזכויות אדם את הדוח "חיים חשופים: פלישות צבאיות לבתי פלסטינים בגדה המערבית". הדוח קבע כי פלישה צבאית לבתים של פלסטינים אינה רק פעולה שמטרתה אכיפה, אלא כזו המהווה חלק בלתי נפרד ממנגנון השליטה והדיכוי שמפעילה ישראל בגדה המערבית, הכולל הפחדה והפגנת נוכחות אלימה בחיי האוכלוסייה הפלסטינית. "חיים חשופים" הגיע למסקנה כי פלישות של חיילים לבתים פוגעות באופן קשה בזכויות האדם של פלסטינים.²⁰

פעולות ביזה מתבצעות תדיר בחסות חיפושים במחסומים ופלישות לילות לבתים, המעניקים לחיילים ושוטרים סמכויות כמעט בלתי מוגבלות לפלוש למרחב הפרטי של פלסטינים. לצבא אין נהלים ייעודיים למניעת תופעות של ביזה, כמו למשל דרישה לתיעוד ויזואלי של חיפושים בבתיים בגדה המערבית באמצעות מצלמות גוף או חובת נוכחות של שני חיילים לפחות במהלך החיפוש. נוסף לכך, ובניגוד לפקודת סדר הדין הפלילי החלה בתוך ישראל, אין כל דרישה לנוכחות של בני הבית או עדים מטעם בזמן ביצוע חיפוש בתוך בתיים של פלסטינים תושבי הגדה המערבית. בהיעדר מנגנוני פיקוח בסיסיים, המרחב הפרטי של פלסטינים נותר חשוף לפגיעות, לרבות האפשרות שרכושם יגנב על ידי חיילים או שוטרים ישראלים, מבלי שתעמוד להם יכולת ממשית לתעד, לאמת או לערער על שאירע.²¹

18 **צו בדבר הוראות ביטחון (יהודה והשומרון) (מס' 1651), התש"ע-2009**, סעיפים 67-69.

19 בג"ץ 2189/20, **ראבעה עבד אלעזיז עבדאללה חאמד ואח' נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית**, פסק דין, 1.9.2021.

20 **חיים חשופים: פלישות צבאיות לבתי פלסטינים בגדה המערבית**, יש דין, שוברים שתיקה, רופאים לזכויות אדם, (נובמבר 2020).

21 שם.

בשנים האחרונות, ובייחוד מאז אוקטובר 2023, חלה עלייה ניכרת במספר חסימות הדרכים שישראל הקימה ברחבי הגדה המערבית, כחלק מהידוק השליטה על הפלסטינים. ריבוי המחסומים והפלישות היום-יומיות לבתים העמיקו את הנוכחות הצבאית במרחב הפרטי של פלסטינים, והפכו אותו לזירה החשופה לניצול שרירותי של כוח, להתעמרות ולביזה. חיילים ושוטרים פועלים במרחב זה כאמור ללא פיקוח או בקרה, כאשר הבלם העיקרי שנותר להם הוא שיקול דעתם האישי, וגם הוא נשחק או התעצב בהתאם לתודעה הציבורית בישראל המושתתת על דה-הומניזציה של פלסטינים ונרמול תופעת הביזה.

"החיילים הורו לנו לצאת מהמכונית ולהשאיר את כל מה שיש לנו בשקיות או בכיסים, במושב האחורי"

ט', תושב עוורתא שבמחוז שכם, עובד כמסגר בעסק של אביו. באפריל 2024 הוא נסע יחד עם אביו ושני אחייניו לקלקיליה לצורך עבודה. בסביבות השעה 13:30, כשהתקרבו לצומת הראשי הסמוך להתנחלות יצהר, נסע לפנייהם כלי רכב צבאי מדגם סוואנה.

ט' סיפר לתחקירן יש דין: "באזור הטרמפיאדה של יצהר, רכב הסוואנה נעצר ויצא ממנו חייל עם פאות וזקן בלונדיני שהורה לנו לחנות ליד הטרמפיאדה ולכבות את המנוע". בטרמפיאדה עמדו חיילים נוספים שאבטחו את הצומת. רכב הסוואנה המשיך בדרכו, וחייל נוסף שעמד בצומת הצטרף לחייל שעצר את המכונית של ט' ובני משפחתו. ט' סיפר ששני החיילים הורו להם לצאת מהמכונית "ולהשאיר את כל מה שיש לנו בשקיות או בכיסים, במושב האחורי". הוא רוקן את תכולת כיסיו אל המושב האחורי, לדבריו היו שם 4,000 שקל במזומן, 10,000 שקל בצ'קים ישראליים, 5,000 שקל בצ'קים פלסטיניים ומסמכים נוספים.

לאחר זמן קצר הגיע למקום ג"פ צבאי שעצר ליד רכבו של ט', ושני חיילים נוספים ירדו ממנו. לדברי ט', החייל עם הזקן ערך חיפוש במושב האחורי, שם ט' השאיר את כספו. לאחר מכן החייל מסר את תעודות הזהות של הארבעה לשני החיילים שהגיעו בג"פ ועזב את המקום בהליכה. החיילים החזירו להם את תעודות הזהות, הורו להם לנסוע מזרחה ואיימו עליהם שיירו בהם אם יחזרו לטרמפיאדה. כשחזר למכונית, ט' גילה כי כל הכסף המזומן, הצ'קים והמסמכים שהשאיר במושב האחורי נעלמו. הוא סיפר לתחקירן יש דין כי הם עזבו את המקום בחד גדול.

ט' לא קיבל אישור או מסמך כלשהו המעיד על ביצוע פעולת החרמה של כספו. אמנם הוא הספיק לבטל את הצ'קים, אך הכסף המזומן אבד. כאשר נשאל אם הוא מעוניין להגיש תלונה, ט' ענה כי הוא אינו רואה שום טעם להגיש תלונה לרשויות הישראליות.²²

ביזה או החרמה?

אחד האתגרים המרכזיים בטיפול בתיקים מסוג זה המגיעים לידי יש דין, הוא הקושי להבחין בין מקרים של החרמות רכוש המתבצעות לכאורה בהתאם לתחיקה הצבאית, לבין מקרי ביזה אסורה שבהם חיילים גנבו ונטלו לכיסם הפרטי רכוש או כסף. החרמת כסף או רכוש של פלסטינים עשויה להיעשות על בסיס הוראות להחרמת טובין מכוח תקנה 74 לתקנות ההגנה לשעת חירום (1945), וכן מכוח סעיף 60 לצו בדבר הוראות הביטחון (מס' 1651). הוראות אלה מאפשרות לצבא ולמשטרה לתפוס ולחלט רכוש וכסף של פלסטינים גם ללא הליך פלילי, בטענה שיש להם קשר לעבירות ביטחוניות, ולעיתים אף מבלי לאפשר לבעלי הרכוש לערער על ההחלטה בפני בית משפט.²³

נוהלי הצבא קובעים כי כאשר חיילים מחרימים כסף או רכוש במהלך חיפוש בבית פרטי, עליהם למלא דוח תפיסה המתעד את סוג הרכוש שנתפס ואת הנימוק להחרמתו, וזאת למעט במקרים חריגים של אילוצים ביטחוניים מובהקים.²⁴ אולם למרות קיומם של נהלים ברורים אלו, ניסיון יש דין מלמד כי גם כאשר מדובר לכאורה בהחרמת רכוש המתבצעת בהתאם לתקנות ההגנה לשעת חירום והתחיקה הצבאית, בפועל במקרים רבים לא נמסרים מסמכים, אין תיעוד מסודר, ולנפגעים לא מתאפשרת כל דרך לבירור או ערעור.

לאורך השנים תיעד יש דין מספר מקרים שבהם חיילים החרמו כביכול באופן רשמי כסף מזומן ופריטים בעלי ערך מפלסטינים, מבלי לערוך כל תיעוד רשמי ומבלי להשאיר ביד דיירי הבית אסמכתה או מסמך כלשהו המעיד על עצם התפיסה. רק בעקבות פניות של הארגון לפרקליטות הצבאית נמסר כי מדובר בהחרמה מוסדרת והאסמכתאות הרלוונטיות הועברו. יש דין מטפל בתיק משנת 2016, שבו אנשי כוחות הביטחון הישראליים נכנסו לשני בתים של אם ובנה בכפר פלסטיני ולקחו מהם כ-50,000 שקל ו-4,000 שקל בהתאמה, ללא כל תיעוד או אסמכתה. רק חודשים ארוכים לאחר מכן, בעקבות פניות חוזרות ונשנות לפרקליטות הצבאית, התברר כי מדובר בהחרמה שביצעו שוטרים, לכאורה מטעמים ביטחוניים. יחד עם זאת, כעבור מספר שנים נמסר ליש דין כי תיק החקירה - שנפתחה בעקבות התלונה על חשד לביזה - נגזז כבר בשנת 2016, אולם לא נמסרה ליש דין עילת הגניזה או אם נקבע כי נטילת הכסף הייתה חוקית. חרף פניות רבות לצבא, למשטרה ולמחלקה לחקירות שוטרים (מח"ש), לא נמסרה עד היום כל אסמכתה רשמית שתאפשר לבעלי הרכוש לדרוש את השבתו. כך נותרו האם ובנה, שכספיהם נגזלו, ללא כל אפשרות ממשית להשיב את רכושם, אף שייתכן ומדובר בהחרמת שווא.

23 במשך שנים, פלסטינים שרכושם הוחרם לא יכלו לערער על ההחרמה בפני בית משפט צבאי אלא נדרשו לעתור ישירות לבג"ץ. בעקבות עתירות של יש דין והמוקד להגנת הפרט, הורתה המדינה על הקמת ועדה ייעודית לבחינת החרמות, אך נקבע כי סמכותה תחול במקרים עתידיים בלבד. בג"ץ 4064/14, **אחלאס סאייל מוסטפה א-שתייה נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית**, פסק דין, 10.5.2017; בג"ץ 7551/17, **הור ואח' נ' המפקד הצבאי לאיזור הגדה המערבית**, עתירה למתן צו על תנאי, 29.9.2017.

24 ההוראה לתעד רכוש שנתפס מופיעה בשני נהלים, שפרטים מהם נחשפו בעקבות עתירה של המוקד להגנת הפרט. נוסחם המלא אינו ברשותנו, ורק סעיפים בודדים מהם פורסמו בתשובות המדינה לעתירה: בג"ץ 3174/16, **המוקד להגנת הפרט נ' המפקד הצבאי לאזור הגדה המערבית**, תגובה מטעם המשיב, 5.1.2017.

בלמים
-2-

התצהיר בדבר תפיסת טובין

מנתקף סמכותי לפי תקנה 84 ו-120 לתקנות ההגנה (שעת חירום), 1945 ולפי סעיף 60 לצו בדבר הוראות ביטחון (נוסח משולב) (ויהודה ושומרון) (מס' 1651) התשי"ז-2009, ולאור מידע שהצטרף בידי גורמי הביטחון בעניין של ת.ז. לפי נתון גורמי הביטחון בלתי מותרת/ קיבל כספים מהתאחדות בלתי מותרת/ חשוד ברכוש של התאחדות בלתי מותרת. תפסתי את הטובין המפורטים להלן:

מזהות	כמות	הערות
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		
10.		

באפשרותך להשיג על התפיסה בלשכת היועץ המשפטי ליהודה ושומרון, בפקס 02-9977326.
טלפון לידוא קבלת פקס 02-9977071.

פרטי הקצין:

חתימת הקצין:

פרטים וחתימת התושב שהיה נוכח בעת התפיסה

טופס החרמה לדוגמה כפי שנמסר ליש דין

בעקבות תלונות חוזרות של יש דין בנוגע למקרים בהם חיילים לקחו רכוש פרטי של פלסטינים ללא תיעוד, תופעה שיצרה חשד לבזיה, הודיע הצבא ב-2016 על תיקון ההוראה הרלוונטית. בתשובת הפרקליטות הצבאית ליש דין נמסר כי "הכוחות הפועלים באיו"ש [הגדה המערבית] מונחים ככלל להשאיר אסמכתה לתפיסת רכוש", וכי בעקבות ליקויים שזוהו ביישום ההנחיות ייערך תהליך של הבהרה וחידוד הנהלים.²⁵ ואולם על אף התחייבות זו, יש דין המשיך מאז לתעד מקרים שבהם חיילים החרימו רכוש או כסף מזומן של פלסטינים, מבלי למסור לבעליו כל תיעוד או אישור, ובמקרים שבהם נמסרו אסמכתאות לתפיסה, הדבר נעשה בדיעבד ורק לאחר פנייה רשמית של הארגון.

25 הפרקליט הצבאי הראשי ליש דין, נוהל מתן תיעוד בתפיסת טובין וחשדות לבזיה על ידי כוחות צה"ל, 3.2.2016; הצבא גיבש נהל חדש בנוגע להחרמת רכוש פלסטיני (יוני 2016).

בהיעדר אסמכתה רשמית, פלסטינים שרכושם נלקח מהם אינם יכולים לדעת אם מדובר בהחרמה או במעשה ביזה לכל דבר, ולא עומדת בפניהם האפשרות לערער על ההחלטה בפני ערכאות שיפוטיות במקרה של החרמה, או האפשרות להגיש תלונה במקרה של ביזה. מהבחינה המשפטית והמעשית, כל החרמה של רכוש או כסף מזומן חייבת לעמוד בכללים הקבועים בדיון. אם מדובר בהחרמה רשמית, על חיילים ושוטרים ישראלים לעמוד בנהלים המחייבים תיעוד מסודר, נימוק ומתן אסמכתה לבעלי הרכוש. בהיעדר כל אלו, לא מדובר בהליך חוקי, אלא בגניבה בחסות פעולה צבאית.

בצל אכיפה רופפת של חובות התיעוד והפיקוח, פרקטיקות צבאיות של פלישות לבתים והחרמות רכוש מותרות את רכושם ובתיהם של פלסטינים חשופים לגניבה ומיצרות תנאים נוחים לניצול שרירותי של כוח ולביזה שיטתית. אל מול הכוח המוחלט של חיילים ישראלים, נותרים הפלסטינים ורכושם חסרי הגנה, נתונים לחסדיהם של אנשי כוחות הביטחון הישראליים. כך הפכה ביזה רכושם של פלסטינים לחלק בלתי נפרד מהשלטה הישראלית על פלסטינים; תופעה זו משלימה תנועה רחבה יותר של ביזה ונישול מוסדיים ושיטתיים של פלסטינים בגדה המערבית על ידי מדינת ישראל, באמצעות השימוש בדיון הישראלי ובתחיקה הצבאית המתירים הפקעת אדמות, הכרזה על אדמות מדינה והכשרת התנחלויות ומאחזים שנבנו על קרקע פרטית.

"החיילים דרשו ממני לגלות את הקוד ולפתוח את הכספת"

ר' מתגורר עם אשתו וילדיו בעיר חברון, בקומה התחתונה מתגורר אחד מבניו עם אשתו. ב-8 במאי 2023, בשעה 2:00 לפנות בוקר, פרצו אנשי כוחות הביטחון הישראליים את דלת הכניסה לבית באמצעות מטען חבלה. "קמתי ויצאתי מחדר השינה לראות מה קורה", סיפר ר' לתחקירנית יש דין. "ראיתי הרבה חיילים מחוץ לבית וכ-10 חיילים ואיתם כלב בתוך הדירה. הם דרשו, בערבית, שניכנס כולנו לחדר אחד והשאירו חייל אחד לשמור עלינו", תיאר ר', ו"בכל חדר שאלו נכנסו לצורך החיפוש סגרו את הדלת, כך שלא יכולנו לראות מה נעשה בתוך החדרים". לדבריו, החיפוש היה אלים מאוד, "החיילים הפכו את כל הרהיטים, קרעו את ריפודי הספות ורוקנו את תכולת הארונות". באחד הארונות הייתה כספת קטנה, נעולה בקוד. "החיילים דרשו ממני לגלות את הקוד ולפתוח את הכספת", סיפר. בכספת היו 2,000 שקל במזומן ותכשיטים שקנה לבתו במתנה - שני צמידים דמויי זהב ושרשרת מכסף. "כאשר החיילים עזבו", שיחזר ר', "בערך בשעה 3:40, נכנסתי לחדר לראות מה קרה. אחרי החיפוש הכספת הייתה ריקה".

כאשר גילה כי כספו ורכושו נלקח יצא ר' אל הכביש הראשי, שם עדיין עמדו החיילים. "יצאתי אליהם ואמרתי שלקחו מאתנו כסף וזהב. חייל דובר ערבית ענה לי: 'תגיש תלונה במשטרה'". ר' סיפר כי חיילים ערכו חיפוש גם בדירה של בנו, הנמצאת קומה מתחת. לדבריו, גם לבנו יש כספת בבית שאותה החיילים מצאו, גם ממנו הם דרשו את הקוד לכספת וכאשר הבן נלקח לחדר אחר "לקחו 2,100 שקל, שתי שרשראות זהב במשקל 40-50 גרם וטבעת אחת מזהב".²⁶ למחרת הגיע ר' למשטרת חברון והגיש תלונה, בנו לא רצה להגיש תלונה לרשויות הישראליות.

ביוני 2023 פנה יש דין בשמו של ר' לפרקליטות הצבאית, בדרישה לפתוח חקירה בעניין. בתשובה לפניית יש דין טענה הפרקליטות הצבאית כי שוטרים הם שערכו את החיפוש ומסרה כי התלונה הועברה למחלקה לחקירות שוטרים (מח"ש).

כעבור מספר חודשים פנה ליש דין נציג המחלקה לחקירות שוטרים, וביקש שר' יגיע למסור עדות. ואולם לאחר שבנו איבד את אישור העבודה שלו בישראל, ר' החליט לוותר על זכותו להעיד כיוון שחשש לפגיעה נוספת בו. ב-8 בנובמבר 2023 התקבלה ביש דין הודעה על סגירת התיק, מבלי שנפתחה חקירה בעניין. על פי הודעת המחלקה לחקירות שוטרים, "לאחר בחינת תלונתך, ולאחר שנשקלו כל הנימוקים הצריכים לעניין, הוחלט [...] כי נסיבות העניין בכללותן אינן מתאימות לפתיחה בחקירה, שכן מדובר באירוע שההליך הפלילי אינו מסגרת מתאימה לבירורו".²⁷ נוסף לכסף ולרכוש שנלקח ולא הוחזר, בני משפחתו של ר' לא קיבלו את תעודות הזהות שלהם בחזרה ונאלצו להוציא תעודות חדשות.

המטבח בביתו של ר' לאחר הפלישה והחיפוש

27 פרקליטות המדינה, המחלקה לחקירות שוטרים ליש דין, הודעת סגירה, 8.11.2023.

מדיניות של כישלון בחקירה

כאמור, על הנייר הצבא רואה בחומרה רבה עבירות ביזה, ובהתאם לכך מדיניות החקירות הצבאית קובעת כי במקרים המעלים חשד לביזה תיפתח חקירה מיידית, ללא צורך בבדיקה מקדמית שבסיומה ייקבע אם יש מקום לפתוח בחקירה פלילית.²⁸ דומה כי דיווחים רבים על מקרי ביזה אכן מובילים לפתיחה מיידית ואוטומטית בחקירה, אולם גם במקרים אלה רובם המוחלט של התיקים נסגרים ללא העמדה לדין, כמו שקורה ברוב החקירות העוסקות בחשד לעבירות של חיילים ישראלים נגד פלסטינים.²⁹

לפי מעקב יש דין, בין השנים 2013-2023 רק 6 תיקי חקירה של מצ"ח אשר עסקו בעבירות ביזה הובילו להגשת כתבי אישום נגד חיילים, חמישה מתוכם בשנים 2013-2014. נתונים אלו, מעידים לכל הפחות כי עבירות ביזה לא עמדו במרכז תשומת הלב של הפרקליטות הצבאית במשך שנים ארוכות.³⁰

באותן השנים, 2013-2023, יש דין סייע ל-52 נפגעי עבירה פלסטינים להגיש לפרקליטות הצבאית ולמח"ש תלונות על חשד לביזה.³¹ 22- תלונות שהגיעו לידי הפרקליטות הצבאית כלל לא נפתחו חקירה, וגם שלוש התלונות שהועברו למח"ש לא הביאו לפתיחה בחקירה. יתר 27 התלונות שהוגשו בסיוע יש דין הביאו לפתיחה בחקירה פלילית של מצ"ח, מתוכם 25 הסתיימו בסגירת תיק החקירה ללא הגשת כתב אישום. חקירה אחת נוספת נסגרה לאחר שהמתלוננת החליטה שלא להעיד בפני חוקרי מצ"ח מחשש כי חיילים יחזרו לביתה, ותיק חקירה אחד משנת 2023 עודנו נמצא בטיפול מערכת אכיפת החוק הצבאית.

כלומר, מתוך 51 תלונות שיש דין הגיש בשם נפגעי עבירה פלסטינים בחשד לביזה במהלך למעלה מעשור והטיפול בהן הסתיים - **אף לא אחת הובילה להגשת כתבי אישום או לנקיטת צעדים פליליים כלשהם כלפי חיילים או שוטרים**. כך, גם כאשר פלסטינים מתגברים על החשש ומגישים תלונה נגד אנשי כוחות הביטחון על גניבת רכושם, הסיכוי שתלונה זו תוביל לחקירה אפקטיבית, להעמדה לדין או לנקיטת צעדים כלשהם נגד החיילים או השוטרים המעורבים הינו אפסי. בכך מערכת אכיפת החוק הצבאית מעבירה מסר ברור שלפיו ביזת רכושם של פלסטינים

28 על פי מדיניות הצבא, כאשר לא מתעורר חשד מובהק שחייל ביצע עבירה פלילית, תבוצע תחילה בדיקה מקדמית שבסופה תתקבל החלטה אם לפתוח בחקירת מצ"ח או לא. לעומת זאת, במקרים שבהם עולה חשד לעבירות ביזה, התעללות בעצורים או הרג אזרחים פלסטינים "שלא במסגרת לחימה של ממש" בגדה המערבית קיימת חובה להורות על פתיחה מיידית של חקירה פלילית (אם כי חובה זו אינה מיושמת באופן עקבי). ראו למשל: צוות לבחינה וליישום הדוח השני של הוועדה הציבורית לבדיקת האירוע הימי מיום 31.05.10 בנושא הבדיקה והחקירה בישראל של תלונות וטענות בדבר הפרות של דיני הלחימה על-פי המשפט הבין-לאומי, **דין וחשבון (דוח צ'חנובר)**, אוגוסט 2015, עמ' 18; אתר הפרקליטות הצבאית, טיפול באירועים חריגים במסגרת מלחמת "חרבות ברזל", 24.2.2024.

29 ראו למשל: יש דין, **דף נתונים: אכיפת חוק על חיילים החשודים בפגיעה בפלסטינים וברכושם, סיכום נתוני 2018-2022** (דצמבר 2024).

30 יש לציין כי בכלל סוגי העבירות של חיילים נגד פלסטינים שיעור התלונות המובילות להעמדה לדין הינו מזערי: מעקב יש דין אחר תפקוד מערכת אכיפת החוק הצבאית מצא כי בין השנים 2018-2022 רק כ-1.5% מהתלונות שהוגשו בגין פגיעות של חיילים בפלסטינים הובילו להגשת כתבי אישום. שיעור נמוך במיוחד, שגם הוא מתגמד לעומת מספר המקרים שהתרחשו בפועל ושבינם כלל לא הוגשו תלונות. להרחבה: יש דין, **דף נתונים: אכיפת חוק על חיילים החשודים בפגיעה בפלסטינים וברכושם, סיכום נתוני 2018-2022** (דצמבר 2024).

31 49 תלונות הוגשו לפרקליטות הצבאית 3-1 תלונות הוגשו למח"ש.

אינה מובילה להטלת אחריות פלילית ולענישה, וחייילים הבוזזים כסף ורכוש למעשה פועלים בתוך מרחב של חסינות כמעט מוחלטת.

ניסיון יש דין מלמד כי גם במקרים שבהם נפתחת חקירת מצ"ח, לרוב היא מתנהלת באיטיות ובאופן לא מקצועי, תוך התעלמות מראיות זמינות או ממידע בסיסי. כך למשל, חיילים החשודים במעשי ביזה נחקרו חודשים ארוכים לאחר האירוע וטענו כי הם אינם זוכרים את פרטי המקרה, עובדה המקשה מאוד להוכיח את טענת הביזה ומובילה את החקירה למבוי סתום. עיון בתיקי חקירה שנפתחו בעקבות תלונות על ביזה, לרבות של כסף מזומן, זהב וחפצי ערך אחרים, מעלה כי רבים מהם נסגרו בשל כישלון רשויות האכיפה באיתור ראיות הקושרות את המעורבים לעבירה. בחלק מהמקרים לא אותר כלל הכוח הצבאי שפעל בזירה. כישלון זה מעיד הן על ליקויים מהותיים במנגנון החקירה הצבאי, והן על היעדר נוהלי תיעוד בסיסיים, שהיו אמורים לאפשר זיהוי של החיילים שנכחו בחיפוש בבית מסוים בזמן מסוים.³² אי האכיפה השיטתית של פשע הביזה משקף כשל מבני עמוק או מדיניות מכוונת, המעידים על הגיבוי שמעניקה המערכת כולה לחיילים שפוגעים בפלסטינים.³³

"בחיפוש שעשה הכוח בבית מרשך, לא הוחרם דבר"

ע' הוא חקלאי המתגורר ביישוב ערב א-רשאידה הנמצא מדרום-מזרח לבית לחם. ב-26 ביוני 2022 הוא שהה עם משפחתו בטובאס, שם הם עוסקים בעבודה חקלאית במשך חודשי הקיץ. ביתם שבערב א-רשאידה היה ריק כאשר בסביבות השעה 4:00 לפנות בוקר חיילים פרצו את דלת הכניסה. ע' קיבל על כך הודעה מקרובי משפחתו, שמסרו לו כי החיילים נמצאים בתוך ביתם. החיפוש בביתו של ע' נעשה ללא נוכחות של מי מבני המשפחה, וללא שהיו עדים למתרחש בתוך הבית. לדבריו, כאשר חזרו לביתם גילו בני המשפחה כי רכושם הושחת והבית נותר פרוץ, "ארונו נפגע, רכוש הושחת, תכולת הארונות נזרקה לרצפה, אריחים ומרצפות נשברו". ע' סיפר כי החמור מכל הוא ש"נגנבו 400 גרם זהב", והוסיף כי "מדובר בטבעת, צמידים ושרשרת השייכים לאשתי ולבנותי".³⁴

בנובמבר 2022 הגיש יש דין תלונה לפרקליט לעניינים מבצעיים, ודרש כי תיפתח חקירה בעניין. לתלונה צורפה בין היתר תעודת הביטוח של התכשיטים כהוכחה לקיומם. באפריל 2023 מסרה הפרקליטות הצבאית כי לאחר שממצאי הבדיקה המקדמית הועברו לידיה הוחלט שלא לפתוח בחקירת מצ"ח. על פי תשובת הפרקליטות, ע' לא מסר בעדותו כי התכשיטים נלקחו בהכרח על ידי חיילים כך ש"לא ניתן להסיק מממצאי הבדיקה כי התכשיטים ניטלו על ידי כוח שהשתתף בפעולה בבית מרשך ביום האירוע". הפרקליטות הצבאית החליטה שלא לנקוט צעדים כלשהם, שכן על פי התשובה "בחיפוש שעשה הכוח בבית מרשך, לא הוחרם דבר".³⁵ תשובה זו מעלה תמיהה, שכן אם לא בוצעה החרמה, כפי שנמסר מטעם הפרקליטות, הדבר דווקא מגביר את החשד כי מדובר בעבירת ביזה, ובכל זאת הפרקליטות הצבאית החליטה שלא לפתוח בחקירת האירוע.

32 יש דין, "לא עלה בידינו לאתר את מבצע העבירה": כישלון מערכת אכיפת החוק לחקור ולהעמיד לדין חיילים ושוטרים שביצעו עבירות פליליות נגד פלסטינים בגדה המערבית (דצמבר 2018).

33 יש דין, דף נתונים: אכיפת חוק על חיילים החשודים בפגיעה בפלסטינים וברכושם, סיכום נתוני 2018-2022 (דצמבר 2024).

34 ע' ליש דין, ערב א-רשאידה, 5.7.2022.

35 הפרקליטות לעניינים מבצעיים ליש דין, תלונה על אודות ביזת כספו ונזק לרכושו של ע' על ידי חיילי צה"ל, 27.4.2023.

בינואר 2024 הגיש הצוות המשפטי של יש דין ערר על ההחלטה שלא לפתוח בחקירת מצ"ח בעניין זה. בערר נטען כי פעולת החקירה האפקטיבית היחידה שבוצעה הייתה גביית עדותו של ע', אבל בני המשפחה האחרים לא זומנו להעיד וההחלטה שלא לפתוח בחקירה התקבלה מבלי לברר מי הכוח הצבאי שהיה בבית ומה הייתה מטרתו מלכתחילה. בערר נדרשה פתיחה בחקירת מצ"ח וביצוע של פעולות חקירה בסיסיות, דוגמת בירור זהות החיילים שהשתתפו בחיפוש וזימונם למסירת עדות. על פי הערר, "הבנת מטרת החיפוש היא מהותית ואקוטית לקביעה אם בוצעה עבירה פלילית".³⁶

ב-28 באוגוסט 2024 מסרה הפרקליטות הצבאית ליש דין כי הערר נדחה. בהודעת הדחייה נמסר כי "אשר לטענתך בעניין העלמת תכשיטי זהב, עיון בכלל החומר שנאסף מעלה כי לא ניתן לקבוע שאלו אכן נמצאו בביתו מרשך במועד שבו נערך החיפוש, ובכל מקרה לא ניתן לקבוע כי לא נלקחו מבית מרשך לאחר שיצאו ממנו חיילי צה"ל".

צילומים מביתו של ע' לאחר הפלישה

36 יש דין לתובע הצבאי הראשי, ערר על החלטה שלא לפתוח בחקירה בשם מרשנו, 3.1.2024.

חוסר אמון ברשויות החוק הישראלי

המדיניות הישראלית ארוכת השנים של מתן חסינות בפועל ואי אכיפת החוק על חיילים ושוטרים שפגעו בפלסטינים הובילה לכך שרבים מנפגעי העבירה הפלסטינים כלל אינם מעוניינים להתלונן על פגיעה של אנשי כוחות הביטחון הישראליים בהם. חוסר האמון ברשויות הישראליות גדל עוד בשל העובדה שגם המקרים בהם נפתחת חקירה כמעט שאינם מובילים לנקיטת צעדים כלשהם נגד מבצעי העבירה, ובטח שאינם מובילים להחזרת הרכוש הגנוב.

נוסף על כך, נפגעי עבירה פלסטינים נאלצים להתמודד עם מערכת לא נגישה המקשה עליהם להגיש תלונות. אף שלכאורה ניתן להגיש תלונה באחד ממשרדי התיאום והקישור הפועלים בגדה המערבית, ניסיון יש דין מעלה כי תלונות רבות אינן מועברות לגורמי החקירה המוסמכים, או מועברות באיחור ניכר. במצב זה, נפגעי עבירה פלסטינים נאלצים להסתמך על גורמים מתווכים, כגון עורכי דין פרטיים או ארגוני זכויות אדם, על מנת להגיש תלונה. גם כאשר נפגעי עבירה מצליחים לעשות כן, לעיתים הם כלל לא יודעים אם עליהם להפנות את התלונה למשטרת ישראל או לצבא הישראלי, שכן הכוח הפולש אינו בהכרח מזדהה ככוח כזה או אחר.

התושבים הפלסטינים אינם תופסים את הצבא הישראלי כגורם שממנו ניתן לבקש צדק או מזור, אלא רואים בו גוף כובש, דכאני ומסוכן. ואכן, במציאות של שליטה צבאית בכל היבט של חיי היום-יום, שליטה שטומנת בחובה הפרות שיטתיות ומתמשכות של זכויות אדם, קשה לצפות מנפגעים שיפנו בבקשה לסעד משפטי דווקא לאותו הגוף האחראי לדיכוי עצמו.

נפגעי עבירה רבים נמנעים מהגשת תלונה מתוך חשש כי עצם הפנייה עלול להוביל לפגיעה נוספת בהם או בבני משפחתם למשל באמצעות שלילת התרי כניסה או רישיונות עבודה. לעיתים, נפגעי עבירה פלסטינים שכבר הגישו תלונה חוזרים בהם ואינם מעוניינים למסור עדות במצ"ח או במח"ש, מתוך חשש כי יאונה להם רע. בהיעדר תלונה או עדות של המתלונן, רשויות האכיפה הישראליות רואות בכך עילה מספקת לסגירת תיק החקירה או לאי פתיחת חקירה מלכתחילה.

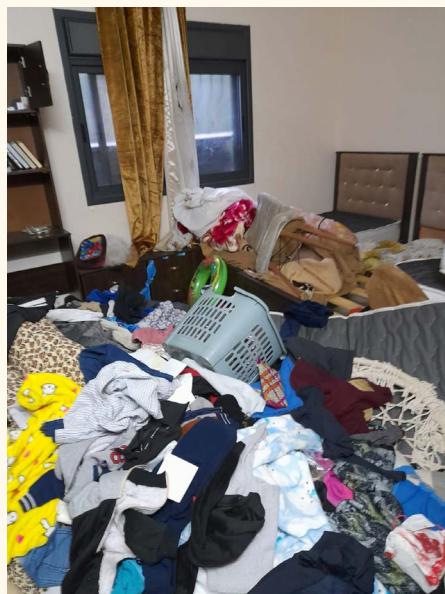
הארנק נותר ריק, "הבסף, 8,000 שקל, נלקח"

בני הזוג מ' וס' מתגוררים עם חמשת ילדיהם בכפר סאלם שבמחוז שכם. מ' מועסק על ידי הרשות הפלסטינית במשרד המושל בשכם, וס' עובדת בבית מרקחת שבבעלותם. נוסף על כך, ברשות בני הזוג מונית שאותה מפעיל מ' אחר הצהריים לצורך השלמת הכנסה.

ב-22 במאי 2023, בסביבות השעה 2:00 לפנות בוקר, התעוררה המשפחה לקול דפיקות חזקות בדלת. מ' פתח את הדלת ומצא מולו קבוצת חיילים, חלקם רעולי פנים, שפרצו אל הבית. מ' אמר לחיילים שיש בבית ילדים; למרות זאת, אחד מהם דחף אותו והורה לו לשבת על כיסא בסלון. "חמשת הילדים נצמדו אליי, אחזו בבגדיי ורעדו מפחד", סיפרה ס' לתחקירן יש דין.

חיילים נוספים נכנסו לבית בליווי כלב ללא מחסום פה. הם ריכזו את בני המשפחה בסלון, דרשו את הטלפונים הניידים שלהם והחלו לערוך חיפוש בבית. כשהחיילים נכנסו לחדר הילדים, ס' ביקשה מהם להוציא את הארנק שלה שהיה שם. לדבריה, "אף שהחיילים סירבו שאכנס, נכנסתי ולקחתי את הארנק". אחד החיילים תפס בחוזקה את ידה וצעק עליה לשתוק. חייל נוסף, רעול פנים, אחז בידה השנייה ולקח ממנה את הארנק. ס' ניסתה לדבר עם החייל באנגלית: "אמרתי לו שזה הכסף של בית המרקחת", אך הוא השתיק אותה והחזיר אותה לסלון, שם הוחזקו בני המשפחה. לדברי מ', אשתו התחננה בפני החיילים שיחזירו לה את הארנק, אך ללא הועיל.

במהלך החיפוש מצא אחד החיילים בטלפון של מ' תמונה שבה הוא נראה עם אקדח. מ' הסביר שהוא משרת במשטרה הפלסטינית (הפועלת בחסותה של ישראל), אך לדבריו החיילים החלו לקלל אותו ולאיים עליו בנשק. החיילים תפסו גם את אח של מ', שגר בשכנות, והביאו אותו אל ביתם של מ' וס'. החיילים כפתו את ידי האחים באזיקונים והפרידו אותם מאשתו של מ' וילדיו. מ' ישב בשתיקה, אזוק, בזמן שהחיפוש נמשך כשעתיים. הוא תיאר כי בזמן שישב אזוק, החיילים הפכו את תכולת הבית, "רוקנו את הארונות, קרעו ריפודים בעזרת סכין ושברו רהיטים". ס' סיפרה כי בסביבות השעה 4:45 שמעה את בעלה מדבר בערבית, וכך הבינה שהחיילים עזבו. "יצאתי החוצה ומצאתי את בעלי ואת אחיו אזוקים. שחררתי את האזיקונים וחזרתי לבדוק את הארנק". לדבריה, הארנק נותר ריק, "הכסף, 8,000 שקל, נלקח. רוב הכסף היה בשטרות של 200, חלק בשטרות של 100 וכמה של 50". בני הזוג לא קיבלו כל מסמך המעיד כי נלקחו מהם רכוש או כסף מזומן. לאחר התלבטות ארוכה החליטו שלא להגיש תלונה, בשל חשש שהתלונה תסבך אותם מול רשויות הצבא.³⁷

צילומים מביתם של בני הזוג מ' וס' לאחר הפלישה והחיפוש

סיכום

העדויות המופיעות במסמך זה מציגות נדבך נוסף של השליטה הישראלית על פלסטינים בגדה המערבית. לא זו בלבד שמדינת ישראל פועלת ללא לאות על מנת להשתלט על אדמותיהם של פלסטינים, נוסף על כך נראה כי ישנו דפוס רווח בקרב חיילים ושוטרים ישראלים הבוזים את רכושם וכספם של תושבי הגדה המערבית הפלסטינים באופן פרטי.

הצטברות העדויות שהגיעו לידי יש דין מלמדת כי מדובר בתופעה רחבת היקף, המתקיימת בניגוד גמור לדין הבין-לאומי ולחוק הצבאי, וזוכה להתעלמות כמעט מוחלטת מצד הרשויות הישראליות. בפועל, כמעט שאין אכיפה על עבירות מסוג זה, בין היתר משום שהן קשות מאוד להוכחה, ומשום שאין למערכת כל אמון בעדויות של פלסטינים, אל מול אמון עיוור בגרסאות החיילים. בחלק מהמקרים רשויות אכיפת החוק הישראליות כלל אינן טורחות לפתוח בחקירה; החקירות שכן נפתחות מסתיימות בסגירת התיק, כאשר עיון בחומרי החקירות שנסגרו מצביע על מחדלי חקירה חמורים. אוזלת ידה של מערכת אכיפת החוק הישראלית בטיפול במקרים אלה מצביעה על מדיניות עקבית, לה שותפה המערכת כולה - החיילים בשטח, הדרג הפיקודי והפרקליטות הצבאית, אשר מאפשרת בעצימת עיניים את הביזה ואף מכשירה אותה.

בחסות הדין הצבאי המתיר פלישות לבתים וביצוע חיפוש במחסומים ללא פיקוח, ובהיעדר פעולות אכיפה יעילות כלפי חיילים עבריינים, רכושם וכספם של פלסטינים נשדד מהם על ידי חיילים ושוטרים ישראלים, לעיתים תוך כדי פעולות השפלה ואיומים. אנשי כוחות הביטחון הישראליים מנצלים את כוחם במערך השליטה על האוכלוסייה המקומית, את העובדה שפלסטינים חשופים לפלישה שרירותית לבתיהם ואת היעדר אכיפת החוק על מנת לבזוז את כספם ורכושם של פלסטינים.

עבור פלסטינים בגדה המערבית, שגם כך סובלים מפגיעה חמורה בזכויות האדם שלהם, הביזה הפכה למרכיב נוסף בדיכוי שלהם במסגרת משטר הכיבוש הישראלי, אשר שם לו למטרה להשתלט על אדמותיהם ועל קניינם. בהיעדר נהלים מחייבים לביצוע חיפושים ובצל מדיניות של העלמת עין מהתופעה, נותרים הפלסטינים בגדה המערבית, הנחשבים לפי הדין הבין-לאומי לאזרחים מוגנים, חשופים, חסרי הגנה ומופקרים לשגרת ביזה שיטתית המשלימה תנועה רחבה יותר של ישראל לגזול מהם את מה ששייך להם.